

runk hasábjain. Amikor Balogh Edgár 1933 decemberében a Sarló föloszlásáról ír Fábrynak, az egész mozgalom reális öntételeát adja: „A Sarló szellemi élcsapat volt, sohasem »egyesület« és sohasem »tömegmozgalom«. Mint élcsapat: felvetette egy különös ellentéteken átmenő fejlődés során a regionális problémákat, és eljutván a marxizmushoz a munkásmozgalomban, teljes belső szükségéből likvidálta magát.”

A könyv megszerkesztettségé is a tudatosságot tükrözi, harminchat fejezetében egy nagy gondolati egység dominál, minden kis eseményében igyekszik megkeresni azt az általánosítható magot, mely tanulsággul szolgálhat az olvasónak. De nehogy azt higgyük, hogy száraz fejtegetések olvashatók itt! Ha nem tiltakoznék a szerző, akkor sok-sok szépírói tulajdonságát lehetne kimutatni. Remek képek a korabeli csoportosulásokról, lapokról (*Prágai Magyar Hírlap, A Mi Lapunk, Az Út, Vetés* stb.) felvillanó arcok és jól sikerült portrék (Szalatnai Rezső, Terebessy János, Szárász Jóska, Balázs András, Ferencz László, Morvay Gyula, Győry Dezső, Peéry Rezső és egy kis gimnazista, aki apja subáján hever, amikor Balogh Edgárék fölkeresik, hogy lássák *A Mi Lapunk* irodalmi pályázatának nyertesét: Ilku Pált).

Tudom, hogy a következő sorokkal Balogh Edgár puritanizmusával szembe fogok kerülni, mert róla, egyéniségéről akarok szólni. De meg kell tenni, mert más generáció beszél itt, mint az övé, és őszintén tiszteli erőfeszítéseiket. Balogh Edgár, mint e könyvben leírt történetek is igazolják, nagy szervező egyéniség, aki nem könyvekből tanulta (abból is!), de az eleven mozgalomban küzdött és fejlesztette ki magában ezt a tehetséget, és vált forradalmárrá egy igen nehéz történelmi helyzetben, olyan személyes megtámadtatásokkal teli életében, melyekből másnak talán negyede is elég lett volna a lehangyatláshoz.

Álmodozó – sokszor vágták fejéhez ezt a sértésnek szánt szót és vágják ma is néha. Álmodozó? De aligha olvastam az utóbbi időben ilyen realitásokat álmodót, mint Balogh Edgár, és én inkább dicséretére fordítom e vádat Lenint idézve: álmodni merni kell.

Az a fiatalember, aki németül és szlovákul hévvel magyarázta Masaryk elnöknek a nemzetiségi ügyeket, akit József Attila szenvedélyesen védett meg Szekfű Gyulával szemben, aki a két háború közötti magyar, csehszlovák, román szellemi életben nagy inspirátor és szervező volt, emlékiratának első kötetével ugyanúgy tette számunkra élővé a történelmet, mint Károlyi Mihály, Kállai Gyula, Veres Péter, Z. Nagy Ferenc. Bűnös mulasztás lenne, ha nem tudatosodna és nem tudatosítanánk, hogy ezekben a könyvekben válik igazán a történelem tanulsága ható erővé, példává. (*Szépirodalmi Könyvkiadó 1966.*)

*

Ennek az írásnak azt az alcímet adtuk: A Korunk negyvenedik évfordulóját köszöntve. Méltó alkalomnak tartjuk, hogy ezt éppen Balogh Edgár könyvéhez kapcsolhatjuk. Mi, amikor a két háború közötti és a jelenlegi Korunkat köszöntjük, akkor az ügyet köszöntjük és képviselőit, akik Gaál Gábor örökében munkálkodnak a marxista gondolatnak ilyen nagy hagyományú fórumán. Köszöntjük Gáll Ernőt, a szerkesztőt, a Korunk minden munkatársát és olvasóját.

A testvérfolyóirat küldi üdvözetét.

ILIA MIHÁLY

KÖNYV A MUNKÁSMOZGALOM TÖRTÉNETÉBŐL

KAHÁNA MÓZES: BIHARVÁRI TAKTIKA

A regény szerzője, Kahána Mózes — aki az elmúlt évben tért vissza hazánkba a Szovjetunióból — a nemzetközi munkásmozgalom régi harcosa, s írásaiban annak megörökítője. Irodalmi tevékenysége kezdetben összekapcsolja Kassák Lajos *Ma* című lapjával, a kommunisták mozgalma pedig a Tanácsköztársasággal. A bukás után az üldözések, a börtönévek következnek, s végül a Szovjetunióba emigrál. Regényének első változata *Taktika* címmel jelent meg orosz nyelven

1933-ban Kun Béla előszavával, majd ezt követően 1935-ben másodszor is kiadták. Magyar nyelven ez a kiadása az első.

A könyv a Tanácsköztársaság bukását követő hónapok eseményeit örökíti meg, azt az időszakot, amikor a győzelemre jutott ellenforradalom megbénította. Rácsok mögé zárta a munkásmozgalmat és vezetőit, s ebből a mély delíriumból ismét valamilyen tétova, bizonytalan mozgólódás fakad, megindul az új alapokon történő szervezkedés. Lépésről lépésre nyomon

követhetjük az ifjúmunkások, a földalatti kommunista párt erőfeszítéseit szervezeteik talpra állításáért, a szoros kapcsolat megteremtéséért, közös harcukat a szociáldemokrata vezetés mesterkedései ellen, Kun Béla előszava így jellemezte ezt a szituációt: „Az illegalitásba való átmenet is nehéz feladatok elé állította a fiatal kommunista pártokat és ifjúmunkás szövetségeket. Sok legális illúzió után az illegalitás romantikája következett be. A földalatti munka tapasztalatainak híján nehezen találták meg az illegális szervezkedés és a föld alól vezetendő tömegmunka módszereit a fiatal kommunista káderek.” (*Irodalmi tanulmányok* Bp. 1960. 59. l.)

Feri, Szájas, Zilbi, Éva és fiatal társaik rengeteg próbálkozás, eredményes és eredménytelen akció választóvizében kísérleteztek ki a követendő taktikát, szervezték működésének feltételeit. Kezdetben, „hogyan mit jelent a kommunizmus, és hogy lehet eljutni hozzá...”, nem kérdezte és nem vitatta senki: természetesen úgy, mint Oroszországban. Esküdtek az orosz forradalomra és a Vörös Hadsereg-re, a szerelmesek szorongásával lesték az Oroszországból jövő híreket, könnyes szemmel énekelték az onnan származó dalokat”.

Ez a kezdeti spontaneitás, mozgalmi járatlanság a Gerta-gyári sztrájk tüzeiben edződik, érlelődik meg, a sztrájk szervezése, segítése egyre több tapasztalat megszerzését eredményezi: a taktika megéri. E harc közepette bontakozik ki a fiatalok vezetője, Feri és Éva szerelme. A mozgalmi konspiráció, a feladatok és azok végrehajtása, sikerek és sikertelenségek szövődnek össze életükben, és teszik szorosabbá kapcsolatukat.

Kahána nem kizárólagosan deskriptív módszerrel ábrázol. Eleven, mozgalmas sodrású munkája szinte az olvasót is bevonja az események forgatagába, a

sok, elvi és gyakorlati kérdéssel foglalkozó vita, a marxista irodalom olvasása és értelmezése mind-mind újabb és újabb lehetőséget nyújtanak az érdeklődő számára: vitázzon, feldolgozzon, tanácsokat adjon, ötleteket tegyen magáévá.

A könyv a romániai munkásmozgalom történetének egy fejezete, megtörtént események feldolgozása alig megváltoztatott helység- és személynevekkel. Ez a történetileg is hű eseményalap, s az, hogy a szerző is aktív részese, szervezője és szenvedő alanya volt a mozgalmi munkának és a bukás következményeinek (1924-től a román nyelvű központi pártlap szerkesztője, majd ezt követően 1926-tól 1929-ig a doftanai börtön rabja), biztosítéka annak, hogy eleven, a korabeli történeti-mozgalmi eseményeknek megfelelő, hű képet kapunk. Kahána írói művészete pedig a jó stílusú, pergő előadásmódot, a szereplők élethű, jól formált megrajzolását eredményezi.

A regény szereplőinek karaktere a követendő taktika lehetséges vonalainak mintegy fázisait alkotja. Gondoljunk csak Szájas, a mindig vitatkozó, hősiködő, de a börtönben megtört ifjúmunkás vagy Zilbi alakjára, ki a megoldást politikai, irodalmi önművelésében látja biztosítottnak. Avagy Klimics anarchisztikus, de az ügy érdekében bátran és önfeláldozóan tevékenykedő személyre, és Evára, erre a faluról érkezett, kitartó fiatal lányra, aki Feri segítségével jut el a helyes taktika felismeréséhez, s aki a bukás után már önállóan tevékenykedik, s vezető egyéniségévé lesz a mozgalomnak.

Kahána Mózes e dokumentumértékű regényével olyan eseményeket kelt életre, melyek ma már a történeleméi, s a munkásmozgalom hősi harcait felidézve egyszerre állít emléket a történelemnek, példát az utókorra. (*Kossuth Könyvkiadó* 1965.)

FÖLDVÁRI LÁSZLÓ

KÉT ÚJ REGÉNY

JÁVOR OTTÓ: VONULJATOK KI, CHANSONOK

Három éve vékonyabb elbeszéléskötetében (*Rossz káderek* 1963.) és most testesebb első regényében is sokra vállalkozott az írónak még kezdő Jávor Ottó. De úgy látszik, jogosult erre a nagy lépték használatra: a negyven év felé közeledve is türelemmel ki tudta várni, hogy igazán epikusá érlelődjön, akkor nyúljon a széppróza eszközeihez, mikor kellő mennyiségű és intenzitású élményanyag, emberismeret birtokába

került, egyéni impressziói pedig megfelelő objektivitásban higgadtak le. Témáinak extenzitását és mélységét már novellái is bizonyították; alkotói éberséggel tud az emberek közelébe férkőzni, úgy adja vissza a jellemeket, a sokféle magatartást, hogy közeli és alapos ismerőjének tűnik a laktanyától a cigánytelepig az élet legkülönbözőbb területeinek. Tárnyilagoságáról azonban meg kell jegyezni — elsősorban mostani